

« zurück blättern vor »

ZEGAR subst. m., ab 1490; auch *zeger*, *zygar*, *zyger*. **1)** ‘Gerät zur Zeitmessung und Zeitanzeige’ – ‘przyrząd do mierzenia i wskazywania czasu’: 1490 Erz 133, STP *Horologium vel horalegium zeger*. o 1528 Murm 127, SPXVI *Horologium. Eyn feger. Zegar*. o 1538 KłosAlg D2, SPXVI *Zegar od pirwŝzey godziny do 24. tyle razow bije*. o 1560 RejWiz 137, SPXVI *Dał mu znak ná zegárze [...] / Iż słońce dzyefięć godzin Pan ná wŝpák obrocił*. o (1590) 1605 Calep *sciatherinum, Zegar słońeczni. Ein Sonnenuhr*. o 1600 KlonWor 80, SPXVI *Iáko gdy vderzy zegar cztery godziny / iuż ná piątą mierzy*. o (1653–1689) 1975 Z.Mor.Wyb. 312 *nakręca wielki zegar świata*. o (1683) 1745 Lub.roz. 135, L *Nie mogło być więcéy na zegarze nad godzinę szóstą*. o 1780 Ład.H.N. 73, L *Kogut, zegar wieyski*. o (1778–1784) 1829 Kras.Podstoli 224, DOR *zegar ogromny za każdym kwadranssem grał staroŝwieckie (...) kuranty*. o (†1910) 1948–1951 Orzesz.Obraz. 194, DOR *Wodny zegar, łagodnie szemrzący za ścianą z kobierców, nie dokonał jeszcze jednego swego obrotu*. o (†1912) 1935 Prus Pisma I 76, WIECZ *A co pan chce za ten zygar?* o 1948 Hertz P.Sedan 44, DOR *Elektryczny zegar nad sklepem zegarmistrza wskazywał czas obiadu*. o 1953 Wiedza i Życie s.431, DOR *Ostatnio znalazły zastosowanie astronomiczne zegary kwarcowe*. – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2)** *zegar morski* ‘Bussole, Kompaŝ’ – ‘busola, kompas’: 1607 Warg.Radz. 308, L *Gdy zegara morskiego nie mieli, wiatr ich porwał, i trzy niedziele po morzu kotatał, iż nie wiedzieli, gdzie się znajduą*. o [LBel.] 1745–1756 Chm.Ateny 517 *Iedney zgrzybiałym wiekom / nie dostawało rzeczy, Acum magneticam, to iest zegaru albo kompasu / morskiego*. – L, SWIL (nieuż.), SW. **3)** ‘Bratenwender’ – ‘narzędzie do obracania pieczeni’: L, SWIL, SW. **4)** ‘Meß- oder Kontrollgerät, Zähler’ – ‘urządzenie pomiarowe lub kontrolne, licznik’: 1933 Chor.Zazdrość 318, DOR *Bez przerwy naciskał guzik klaksonu, trąbka ryczała rozdierająco, strzałka zaś na zegarze szybkości wskazywała 110 kilometrów na godzinę*. o 1949 Wiedza 438 s.3, DOR *Silnik [samolotu] pracuje rytmicznie, drgają strzałki zegarów, liczników*. – SW, DOR. ◇ **Var:** *zegar* subst. m., 1528 Murm 127, SPXVI – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *zeger* subst. m., [hapax] 1490 Erz 133, STP – nur STP; *zygar* subst. m., 1588 Calep, SPXVI o [LBel.] (†1912) 1935 Prus Pisma I 76, WIECZ – SPXVI, L (zan.), SW (stp.); *zyger* subst. m. – SWIL (prze.). ◇ **Etym: 1)** mhd. *seigaere*, -er subst. m., ‘Uhr’, LEX, nur für Inh. 1. **2)** frühnhd. *seiger* subst. m., ‘Turmuhr’, GÖT, nur für Inh. 1. ◇ **Komp:** *półzegarze* subst. n., ‘Uhr mit 12-Stunden-Zifferblatt’, bel. seit (1550–1609) 1733, L, zuerst geb. TR; *zegarmajster* subst. m., ‘Uhrmacher’, bel. seit 1901, WIECZ, zuerst geb. WIECZ; *zegarmistrz* subst. m., ‘Uhrmacher’, bel.

seit 1663, ПТАŚНИК 383, zuerst geb. CN. ◊ **Der:** *zegarek* subst. m., ‘Uhr’,
1564 MAЃZ 57a, zuerst geb. MAЃZ, nur für Inh. 1; *zegarowy* adj., 1582
Stryjk. 746, L, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 4; *zygarek* subst. m., zuerst
geb. L, nur für Inh. 1; *zygerek* subst. m., zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1;
zegarynka subst. f., ‘telephonische Zeitansage’, [hapax] 1956 Wiech Śmiej I
114, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1.

« zurück blättern vor »